

IV этап XXVI Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	5	5	5	6	5	4	5	5	6	4	50

Мазыр, 2010 г.

9 клас

Варыянт 1

Заданне 1

Каментарый

Грамчэй за ўсіх крычаў *Коля*, і не толькі таму, што рабіў гэта “на ўвесь голас”. Другім па гучнасці быў *Толя*. Нягледзячы на тое, што на «Супер-8» крычаць *Колю* і *Толю* дапамагала іх *бабуля*, рабілі яны гэта не так гучна, як кожны з хлопчыкаў паасобку.

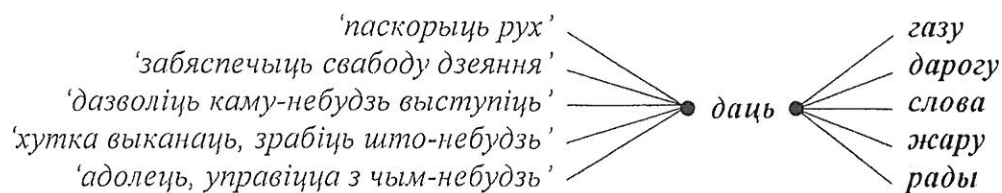
Калі размясціць названія галосныя гукі на так званай шкале гучнасці, ці санорнасці, то відавочным будзе, што іх утварэнне звязана не толькі з максімальным выкарыстаннем галасавых звязак. Для галосных неабходна яшчэ ўлічваць ступень адкрытасці/закрытасці маўленчага тракту пры артыкуляцыі. Чым ён вузейшы, тым меншая артыкуляцыйная гучнасць. Гэта адлюстравана ў асобнай класіфікацыйнай пазіцыі для галосных – пад’ёме.

Таму [a], як галосны ніжняга пад’ёму, з максімальна адкрытым маўленчым трактам, будзе самым гучным; галосны [o] займае другую пазіцыю, як гук сярэдняга пад’ёму; і галосны верхняга пад’ёму [y], які характарызуецца большай ступенню закрытасці маўленчага тракту, чым [a] і [o], займае па гучнасці трэцяе месца.

Заданне 2

Да рэдагавання	Пасля рэдагавання
цвятная капуста	квяцістая капуста
саставіцель кнігі	складальнік (укладальнік) кнігі
вузы дружбы	повязі дружбы (сябровства)
уцечка вады	выцек вады
“уцечка” мазгоў	адток мазгоў
учот тавараў	улік тавараў

Заданне 3

Заданне 4

Выказванне	Часцінамоўная прыналежнасць слова <i>раз</i>
1. Але <i>раз</i> ты наважыў дзела, Ідзі станоўка, роўна, смела, Ідзі, назад не аглядайся І на другіх не пакладайся! (<i>Якуб Колас</i>)	падпарадкавальны злучнік
2. <i>Раз</i> , два, тры, чатыры, Кошку грамаце вучылі: Не чытаць, не пісаць, А за мышкамі скакаць.	колькасны лічэбнік
3. Калі ў свет я ні гляну прыгожы, Кожны <i>раз</i> штось хвалюе душу... (<i>Янка Купала</i>)	назоўнік
4. Міхал так думаў, сумняваўся І тут астаца спадзяваўся. Ды <i>раз</i> у сесію Міхася К сабе ляснічы заклікае (<i>Якуб Колас</i>).	прыслоўе
Яны знаходзяцца ў адносінах функцыянальнай аманіміі.	

Заданне 5

1. ...Волеччын твар быў цяпер так падобен да твару зусім малой дзяўчынкі, якая *пераймае ўчынкі* свае маці! (*К. Чорны*)
2. Яна спынілася *крокаў за дваццаць* і пазірала на яе, сляпуючы, з-пад рукі (*І. Чыгрынаў*).
3. Але іх жа вунь колькі ўжо *зляцалася да Гарнуські*, а яна – ні прыступу (*Р. Сабаленка*)
4. Дастаў сякерку і свярдзёлак, Пад паху сунуў ён аполак На латакі і на падстаўкі Ды вынуў *два гаршкі* з-пад лаўкі (*Якуб Колас*).
5. Васіль ужо не раз *сам сабе* адзначаў, што яна прыбіраецца, ідучы на спатканне, і яго гэта поўніла гонарам (*І. Мележ*).

Заданне 6

Каментарый

У адпаведнасці з патрабаваннямі да праезду ў гарадскім пасажырскім транспарце кожны з нас павінен прад'явіць кантралёру або праязны білет, які дае права шматразовага карыстання аўтобусам, тралейбусам, трамваем ці метро, або пракампасціраваць праязны талон, які дзейнічае толькі на адну паездку. Гэтая спецыфіка і павінна быць адлюстравана ў адпаведных дзеяслоўных формах незакончанага і закончанага трывання. Паколькі пракампасціраваным талонам нельга больш карыстацца, то гэты білет толькі *аднаразовага выкарыстання*.

Такім чынам, замена адпаведнага дзеяслова незакончанага трывання неабходным па логіцы дзеясловам закончанага трывання робіць празрыстым змест паведамлення і рэгулюе нашы адносіны з кантралюючымі органамі. (*Паважаныя пасажыры! Пры ўваходзе ў транспартны сродак і адсутнасці праязнога білета шматразовага карыстання пракампасціруйце білет аднаразовага выкарыстання, не чакаючы наступнага прыпынку!*)

Заданне 7

Сказ	Пачатковая форма слова, на якое прыпадае лагічны націск
1. У перыяд разробленасці ўзнікаюць дыялектныя адрозненні, а ў перыяд цэнтралізацыі – згладжваюцца.	<i>узнікаць</i>
2. У адных пісьменнікаў партрэт даецца больш падрабязна, у другіх – маўленчая характарыстыка.	<i>партрэт</i>
3. Справа <u>мы</u> збіралі лісце, злева – універсітэт.	<i>я</i>
4. Гогаль спачатку параўноўвае Сабакевіча з мядзведзем, а потым называе гэтым словам.	<i>параўноўваць</i>
5. Канец паказвае, <u>што</u> кожны можа. (<i>Прыказка</i>)	<i>што</i>

Заданне 8

Каментарый. Максімальна 5 балаў: 3 балы за правільна названы блок; у выпадку правільнага адказу дадаткова 2 балы за дакладна вызначаныя памылкі ў іншых блоках (не менш як 3 памылковыя пазіцыі на 1 бал; няправільна вызначаныя памылковыя пазіцыі зніжаюць агульную ацэнку).

Правільны адказ: **Б**

Памылковыя пазіцыі ў іншых блоках:

А) Традыцыі В. Дуніна-Марцінкевіча; класіцызм; дзед Курыла.

В) турма “Лукішкі”, “Малады дубок”, сентыменталізм.

Каментарый: *Раман у вершах* можа разглядацца як варыянт правільнага вызначэння жанру: асобныя даследчыкі падкрэсліваюць эпічны масштаб твора і наяўнасць разгалінаванай сюжэтна-кампазіцыйнай структуры, што дае падставы вызначыць жанр як *раман*.

Г) чатырохстопны харэй, сентыменталізм, “Леснікова гаспадарка”.

Каментарый: *Традыцыі Ф. Багушэвіча* можна разглядаць як правільны варыянт. Паводле выказванняў Якуба Коласа, традыцыі Багушэвіча паўплывалі на ўсю яго творчасць.

Заданне 9

Каментарый. Максімум 6 балаў: 3 балы за правільны адказ, да 3-х балаў за абгрунтаванне.

Правільны адказ: **Б** (*Цётка*)

Абгрунтаванне. У якасці абгрунтавання удзельнікі алімпіяды могуць прывесці наступныя аргументы. Верш эмацыянальна прасякнуты аптымізмам, верай у будучыню і перамогу, рэвалюцыйным запалам, што характэрна для паэзіі Цёткі. Малюецца карціна усеагульнага паўстання, барацьбы, сумеснага дзеяння розных пакаленняў. У вершы няма пейзажных апісанняў, рытарычных пытанняў, складанай сімволікі, характэрных для творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа. У адрозненне ад Максіма Багдановіча верш не апелюе ні да прыроды, ні да гісторыка-культурнай спадчыны. Асноўныя вобразы верша – абагульненыя вобразы людзей (дзед, унук, хлопец і г.д.). Агульнаму стылю творчасці Цёткі адпавядаюць вобразы “граюць маршы”, “шчабечуць птушкі аб свабодзе”, “на **барыкадах** смела стаіць”, “мільёны разам у згодзе”. Як паэтэса-рэвалюцыянерка, Цётка сцвярджае, што “важны момант прыходзіць”, у той час як асноўны матыў ранняй паэзіі Купалы, Коласа, Багдановіча – “Беларусь дачакаецца”, “скора загукаю”, “прыйдзе той дзень”, іначай кажучы актыўнае дзеянне суадносіцца з будучыняй, а не з цяперашнім момантам.

Зварот “браце родны” аналагічны радку “веру, братцы, людзьмі станем”. Могуць быць таксама прыведзеныя аргументы, звязаныя з асаблівасцямі мовы і паэтычнага сінтаксісу.

Заданне 10

Каментарый. Максимум 4 балы: 1 бал за кожны карэктна ўзноўлены радок.

Кастрычнік надышоў – і гай ужо страсае

Апошнія лісты з *пустых* сваіх галін;

Дыхнулi халады – дарога падмярзае.

Булькочучы, бяжыць яшчэ ручай за млын,

Ды ўжо ставок застыў; на ранку выязджае

Сусед мой паляваць сярод лясоў, далін,

І топчуць *рунь палёў* яго ліхія коні,

І будзіць брэх сабак дубровы ў *час пагоні*.

(Пераклад *Аркадзя Куляшова*)